

Profesor MUDr. Jiří Lenfeld a jeho význam pro výuku klinické farmakologie

Profesor farmakologie MUDr. Jiří Lenfeld se narodil před 85 lety (18. 4. 1924) a zemřel před 15 lety (14. 1. 1994). Jeho podrobné curriculum jsem uvedl již dříve (Klin Farmakol Farm 2004; 18(1): 62–63), současnou vzpomínku věnuji proto především jeho významu pro výuku klinické farmakologie na českých lékařských fakultách.

Farmakologii se Jiří Lenfeld věnoval již při studiu medicíny (1945–1950) a tři roky po promoci na brněnské lékařské fakultě, kde byl jeho učitelem profesor Jiří Štefl. Ten nebyl pouze experimentálním farmakologem, měl i bohaté zkušenosti jako praktický lékař z doby druhé světové války. Z nich vycházela i Šteflova „Farmakoterapie praktického lékaře“ – první poválečná učebnice farmakologie dostupná českým medikům. Od profesora Štefla převzal Jiří Lenfeld blízký vztah farmakologa ke klinické medicíně, který v roce 1982 formuloval v přednášce o prvních zkušenostech s výukou klinické farmakologie: „Ani experimentálnímu farmakologovi by nemělo být vzdálené klinické myšlení, tolik potřebné pro to, aby naše farmakoterapie byla skutečně vědecká, a tedy účelná a optimální.“ (Čs. Fyziol. 1983; 32: 152).

V září 1953 převzal Jiří Lenfeld vedení Farmakologického ústavu Lékařské fakulty UP v Olomouci. Jeho spolupracovníky byli pouze dva asistenti – Mario Kroutil, který se věnoval farmakologii doživotně (zemřel v r. 1989) a Lambert Klabusay, který v r. 1957 odešel do Ostravy a velmi úspěšně se věnoval vnitřnímu lékařství (o 20 let později jako hlavní internista ČSR prosadil klinickou farmakologii jako nástavbovou specializaci v oboru vnitřní lékařství). Výzkum olomouckého ústavu zaměřil Jiří Lenfeld především na farmakologii zánětu. Věnoval se též intenzivně práci pedagogické. Jako člen výboru České farmakologické společnosti byl pověřen koordinací výuky farmakologie na českých lékařských fakultách a jeho pověst výborného pedagoga mu brzy vynesla i řadu akademických funkcí. Byl postupně proděkanem pro výuku stomatology, děkanem Lékařské fakulty a v letech 1966–1969 prorektorem univerzity pro pedagogické záležitosti. Tato poslední funkce byla příčinou jeho politické diskriminace po celou dobu normalizace. Byl zbaven vedení ústavu, nemohl být ani členem výboru odborné společnosti, ale mohl se věnovat činnosti odborné.

V tomto téměř dvacetiletém období normalizace profesor Lenfeld napsal řadu skript pro studenty všeobecné medicíny i stomatology, spolupracoval s farmaceutickým průmyslem, napsal scénáře tří televizních seriálů a přednášel studentům. Již počátkem sedmdesátých let vznikla v Severomoravském kraji Krajská komise pro hodnocení terapeutických pochybení, kterou vedl olomoucký soudní lékař prof. MUDr. Lubomír Neoral. Dlouhodobá spolupráce s touto komisí, která během téměř dvacetileté činnosti projednávala značný počet případů poškození zdraví v důsledku medikamentózní terapie, znamenal pro J. Lenfelda velmi podnětnou inspiraci k využití při výuce farmakologie. Již od akademického roku 1973/74 věnoval každoročně tématu terapeutických pochybení jednu přednášku pro studenty. Do těchto přednášek zval vždy některého ze soudních lékařů (prof. Neoral, prof. Kosatík), který jednotlivé vhodně upravené kazuistiky komentoval z hlediska právní odpovědnosti lékaře. Tyto přednášky byly studenty přijímány s velkým zájmem a pro profesora Lenfelda představovalo téma terapeutického pochybení jeden z podnětů pro rozšíření výuky farmakologie o semináře z farmakologie klinické. Dalším významným podnětem pro zahájení výuky klinické farmakologie byla nepochybně diskuze s bývalým olomouckým farmakologem, a v letech 1975–1976 již primářem Interního oddělení KÚNZ v Ostravě a hlavním internistou ČSR, doc. Lambertem Klabusayem. Ten v té době ústav opakovaně navštívil a informoval profesora Lenfelda o svém úmyslu zařadit klinickou farmakologii mezi nástavbové specializace oboru vnitřní lékařství a zřídit při interním oddělení KÚNZ v Ostravě jedno z prvních klinickofarmakologických pracovišť. Oba tyto záměry se doc. Klabusayovi skutečně podařilo realizovat (v roce 1976 nástavbová specializace klinické farmakologie a v roce 1978 zřízení pracoviště klinické farmakologie v Ostravě). V tomtéž roce (1978), kdy jeden z asistentů olomouckého Farmakologického ústavu (MUDr. Milan Grundmann) nastoupil do Ostravy jako vedoucí nově zřízeného pracoviště klinické farmakologie, zahájil v Olomouci profesor Lenfeld výuku klinické farmakologie pro studenty medicíny vyšších ročníků. Jednalo se o výuku nepovinnou, která však získala mezi studenty značnou popularitu, i když probíhala v pozdních odpoledních hodinách. Hlavní čtyři témata těchto seminářů J. Lenfeld později vydal též ve formě tzv. miniskript v Edičním středisku UP. Tato miniskripta vycházela ve dvou až třech přepracovaných vydáních: „Úvod do klinické farmakologie bolesti a zánětu“ – 1982, 1983, 1986, „Účelné předepisování léků a efektivita terapie“ – 1982, 1984, „Vývojová farmakologie“ – 1984, 1986, a „Receptorová teorie v klinické farmakologii“ – 1984, 1987. V roce 1982 profesor Lenfeld o prvních zkušenostech s výukou klinické farmakologie přednášel na Farmakologických dnech v Táboře. Ve stejném roce vyšla také první koncepce klinické farmakologie v ČSR (Věstník MZČR 1982; 11–12: 152–155). O výuce klinické farmakologie na lékařských fakultách v ČSR se však v té době dosud nejednalo. Profesor Lenfeld chtěl nepochybně touto přednáškou upozornit své kolegy farmakology, že nadešel čas o této výuce nejen jednat, ale také ji uskutečnit. K tomu došlo až téměř o deset let později, kdy byla výuka klinické farmakologie zařazena na všech českých lékařských fakultách jako výuka fakultativně povinná. Je nepochybné, že profesor Lenfeld k tomu svojí aktivitou alespoň částečně přispěl, i když na rozdíl od olomouckých mediků z let osmdesátých naši současní medicí na skripta, nebo dokonce na učebnici klinické farmakologie, dosud marně čekají.

prof. MUDr. Jaroslav Jezdinský, CSc.

prof. MUDr. Jaroslav Jezdinský, CSc.

Ústav farmakologie LF UP v Olomouci
Hněvotínská 3, 775 15 Olomouc
